

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

ТИТИКАЛО Валентина Миколаївна

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
КЛЮКОВИХ СЛІВ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ / НА МАТЕРІАЛІ
РОМАНІВ О.Т. ГОНЧАРА "ТРОНКА", "СОБОР", "ТВОЯ ЗОРЯ"/

Ю. 02. 02 - Українська мова

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Дніпропетровськ - 1993

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі української мови Криворізького державного педагогічного інституту

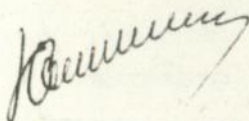
- Науковий керівник - доктор філологічних наук, професор
Дроздовський Володимир Петрович
- Офіційні опоненти - доктор філологічних наук, професор
Калашник Володимир Семенович
- кандидат філологічних наук, доцент
Порожняк Алла Леонтіївна
- Провідна установа - Запорізький державний університет

Захист відбудеться "21" лютого 1994р.
о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д. 053.24. 04 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня
доктора філологічних наук при Дніпропетровському державному
університеті / адреса: 320625, Дніпропетровськ, пр.. Гагаріна, 72,
філологічний факультет к.1, ауд. ___/

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці
Дніпропетровського державного університету.

Автореферат розісланий "23" січня 1994р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради

Коломієць М.П.

ЛНБ України ім. В. Стефаника

00756661 (V)

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована дисертація є спробою дослідження структури художнього тексту шляхом вичленування і розгляду функцій та семантики ключових слів / КС / ¹. у їх взаємозв'язку і взаємозалежності із системно організованим художнім цілим.

Актуальність дослідження. Проблема функціонально-семантичних особливостей КС художнього тексту досі не знайшла належного висвітлення в українській філологічній науці.

Поодинокі публікації, що носять здебільшого фрагментарний характер, торкаються лише окремих, часткових питань. Ширше представлені дослідження таких шарів лексики у складі художнього тексту як неологізми, архаїзми, синоніми, антоніми, антропоніми, - однак їх розгляд найчастіше здійснюється без тісного зв'язку з художньо-образною системою тексту.

Серед учених, що досліджували КС у художньому тексті, слід назвати Р.О.Будагова, Л.І.Горшкова, В.П.Дроздовського, Л.В.Зубову, О.Б.Зубову, М.Л. Снегірьову, Л.Т.Масенко, В.В.Петровського та ін..

Дослідники зазначають, що КС служать одночасно знаками, які узагальнюють екстралінгвістичні реалії, співвідносними з лексичною системою окремої мови і засобом формування естетичних значень, пов'язаних із ідейно-художнім змістом цілого. Тому спроба вивчення організації семантичної структури художнього тексту і його словесних рядів на матеріалі творчості конкретного письменника за умови активного використання вичленування і аналізу КС, які володіють особливою семантичною наголошеністю, має безперечний інтерес, оскільки саме КС у семантичному полі тексту формують ізотопію і ведуть лейтмотивні теми. Окрім того КС відіграють суттєву роль у формуванні ідіостилу письменника.

Об'єктом дослідження є вивчення лексико-семантичної системи художнього тексту - "Тронки", "Собору" і "Твоєї зорі" О.Т.Гончара.

Предмет дослідження. Роль, значущість своєрідних комплексів ключових слів / "словесних тем" / "семантичних груп" / у лексико-семан-

1. Тут і далі ключові слова позначаємо через КС.

тичній системі художніх текстів Олесь Гончара.

Відбір матеріалу здійснювався з урахуванням того, що І/ в кожному художньому тексті існує певним чином організований комплекс "словесних тем"/"семантичних груп"^{1.}; найчастіше ці групи внутрішньо організовані за принципом асоціативно - семантичного поля; З/ КС, що функціонують у межах художньої єдності - специфічний розряд лексики, який володіє рухливою образною семантикою, - об'єднують словесні теми, перебуваючи у складних ієрархічних відношеннях.

Дібраний матеріал в основному представлений у таблицях індексів текстової референції^{2.}, які подано в додатку до дисертаційного дослідження.

Мета дослідження - виявити і розглянути елементи системно організованих семантичних полів /словесних рядів художнього тексту;
- виявити роль КС в організації уявної образної системи тексту;

- дослідити семантичну структуру КС, виявити їх взаємозв'язок та ієрархію в аналізованих художніх текстах;

- простежити еволюцію семантики і функцій окремих КС, їх роль у формуванні концептів / чи системи концептів/ конкретного художнього цілого.

Методи дослідження. Семантичний і опозиційний аналіз; поєднання лінгвістичного опису із літературознавчою інтерпретацією; часткове використання кількісного аналізу.

Наукова новизна. Теоретичне значення даного дисертаційного дослідження полягає і в об'єкті аналізу - функціонально-семантичні особливості та ієрархія КС у художніх текстах О.Т.Гончара досліджуються вперше, - і в результатах роботи, які сприятимуть виділенню характерних ознак індивідуального стилю письменника.

Практичне значення дослідження. Матеріали дисертації можуть бути використані у вузах на факультетах філологічного профілю при читанні курсів "Лінгвістичний аналіз тексту", "Історія української літератури", а також під час написання курсових і дипломних робіт

1. Жирмунський В.М. Задачи поэтики //Жирмунский В.М. Теория литературы. Поэтика. - Ленинград: Наука, 1974.- С. 15- 55.

2. Термін "індекс текстової референції" взятий з роботи :И.М.Лысунин.Членение текста на основе категорий образа времени и пространства//Семантика слова и смысл текста.-Саранск:Морд.ГУ,1986.

студентами, присвячених поетиці та стилістиці творів О.Т.Гончара.

На захист виносяться такі положення:

1. КС - головний елемент семантичної структури художнього тексту на лексичному рівні.
2. Сукупність семантичних прирощень КС детермінована конкретною художньою системою.
3. У системі КС художнього тексту існують ієрархічні відношення.
4. КС - важливий фактор формування концептів художнього тексту.
5. У художньому тексті КС полісемантичні і поліфункціональні.

Апробація роботи. Окремі фрагменти теми були представлені в повідомленнях і доповідях на міжвузівській конференції в Кіровограді / 1987/, на конференціях в Одесі / 1987, 1988, 1989, 1992 /, Дніпропетровську /1988/, Чернігові /1989/, Кривому Розі /1990-1993/, в лекціях для студентів Одеського державного університету, Одеського державного педагогічного інституту і Криворізького державного педагогічного інституту, в семи публікаціях.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, чотирьох глав, висновку, списку основної використаної літератури, додатка. У додатку вміщено таблиці індексів текстової референції КС за творами О.Т.Гончара "Тронка", "Собор", "Твоя зоря".

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначається об'єкт, предмет і мета дослідження, методи вивчення матеріалу, відзначається новизна, теоретична і практична значущість, вказується на ступінь вивчення досліджуваної теми.

У першій главі - "КС в системі досліджень художнього тексту" говориться про поглиблення уваги мовознавців до проблем художнього тексту, про зростання у зв'язку з цим ролі таких дисциплін як лінгвістика, стилістика та інтерпретація тексту. У дослідженнях художнього твору акценти переносяться на об'єктивно існуючий художній текст, який розглядається, найчастіше, з двох сторін: 1/ зі сторони структури; 2/ зі сторони сприйняття. В обох випадках береться до уваги існування в будь-якому художньому тексті глибинної та

поверхневої структури. У формуванні першого і другого рівнів художнього тексту виняткова роль належить КС.

КС розглядаються як складний знак художнього тексту, який функціонує в межах певної художньої цілісності і має три ступені значень : 1/ реальне; 2/ концептуальне; 3/ естетичне.

Дослідження художнього тексту шляхом вичленування КС має певну традицію і у зарубіжній, і у вітчизняній літературі. Однак у процесі її аналізу виявлено певні термінологічні суперечності щодо обсягу поняття "ключове слово". У зв'язку з чим виникає потреба відмежувати чи ототожнити КС із іншими/від інших одиниць того ж рівня. У першу чергу це стосується тематичних/слів-фаворитів, опорних слів, слів-лейтмотивів тощо.

Після огляду літератури із вказаних вище проблем була зроблена спроба узагальнення диференційних ознак КС.

1. КС повинні володіти підвищеною смисловою навантаженістю, реалізуючи в структурі художнього тексту всі три типи значень: буквальне / помітне за мінімальним контекстуальним оточенням - так званий "буденний смисл"/, естетичне та концептуальне, що реалізуються у взаємодії лексичного елемента з різними текстовими сегментами і з усім художнім цілим.

2. КС властива амбівалентність, яка може мати безкінечну кількість ступенів у просторі тексту.

3. КС володіють підвищеною на фоні іншої автосемантичної лексики частотністю. Причому, полісемічний повтор ґрунтується на несподіваному зіткненні різних значень КС.

4. Із тематичними словами КС перебувають у відносних перетинах. Оточуючи топікові ланцюги тексту, КС виконують винятково важливу роль у організації семантичної структури на лексичному рівні.

5. Естетичні і концептуальні прищеплення смислу, властиві КС, мають локалізацію в межах одного тексту; якщо вони трапляються в інших текстах того ж письменника, то отримують інші смислові прищеплення, пов'язані з іншим текстовим цілим, що, однак, не виключає можливості існування ряду значень і функцій певного КС спільних для кількох художніх текстів. За умови подібних "перетинів" КС різних творів одного автора виникає своєрідний фонд одиниць, які формують ідіостиль письменника.

6. КС у художньому тексті не однорідні. Вони утворюють певну

ієрархію; для її розгляду може бути частково використана класифікація, запропонована Р.О.Будаговим і доповнена В.В.Петровським.

Вичленування і розподіл КС за певними групами може здійснюватися лише у зв'язку з розглядом провідних ідейно-тематичних мотивів твору, основних авторських концепцій. Зв'язок КС з провідними ідейно-художніми мотивами твору - двохсторонній.

Початковий ступінь в ієрархії КС - одиниці, що мають локалізацію в незначному відрізку тексту, а кінцевий - збіг з іменем концепта чи отримання символічного значення.

7. Адекватне сприйняття художнього тексту можливе лише з урахуванням КС, а вичленування останніх — лише за умови урахування всього художнього і смислового цілого / якщо говорити про усвідомлену операцію вичленування, а не про довільне сприйняття/.

КС є елементом текстотворючим, текст, у свою чергу, створює у КС додаткові конотації, їх естетичне і концептуальне значення виникає лише в межах конкретного тексту і зберігається в ізольованій позиції лише за умови знання тексту.

8. КС виступають важливим елементом ритмічної організації художнього твору, причому "збої" текстового ритму висувають те чи інше КС у сильну позицію. Це стосується не лише віршованих жанрів чи специфічної ритмізованої прози, але і звичайних прозових творів.

9. КС у художньому тексті можуть повторюватися 1/ з повною відповідністю зовнішньої оболонки і змістом тотожним у межах мінімального контексту; 2/ як синонімічна варіація / узуального чи оказіонального типу/; 3/ як синонімічна конструкція описового характеру / парафраз/. Більшості КС властива варіативність зовнішньої оболонки. Для семантичної підтримки КС часто використовуються тематичні слова того ж словотвірного гнізда.

У дисертації на підставі розглянутих ознак КС сформульоване робоче визначення :

КЛЮЧОВІ СЛОВА - це специфічний розряд високочастотної актуалізованої автосемантичної лексики художнього тексту, що створює його семантичне ядро / на лексичному рівні/ і реалізує в межах конкретного тексту три типи значень : реальне, концептуальне і естетичне, які виникають під час взаємодії ключових слів з різнорівневим контекстуальним оточенням.

У другій главі - " КС у формуванні художнього простору романів О.Т.Гончара "Тронка", "Собор", "Твоя зоря" - описується специфіка КС, які беруть участь в організації художнього простору.

У структурі художнього тексту виняткова роль належить саме просторовим відношенням, про що наголошувалося вченими, які так чи інакше аналізували художній текст / М.М.Бахтін, Д.М.Лотман, Д.С.Лихачов /, разом із тим підкреслювалося, що художній простір тісно пов'язаний із концептуальними настановами та ідіостилем конкретного письменника.

Досліджуючи системно організовану лексику художніх текстів О.Т.Гончара, ми дійшли висновку про важливість КС у формуванні художнього простору всіх трьох текстів. Здійснений аналіз ще раз підтверджує думку про зв'язок структури художнього простору з реалізацією концептуальних завдань, поставлених письменником, а також про зв'язок просторових уявлень, відображених у художніх текстах, з національним образом світобудови.

Просторово-часовий континуум творів О.Т.Гончара деякою мірою аналізувався / у роботах Н.І.Бернадської, М.П.Стрельбицького та інших авторів/, однак, більшість досліджень стосувалося художнього часу або хронотопу дороги. У першу чергу маються на увазі праці таких дослідників художніх текстів О.Т.Гончара як В.Беляєва, Ю.Барбаша, О.Кухаря-Онишка, Ю.Лукіна, П.Федоровської.

Типовим для художніх текстів О.Т.Гончара, що виявлено в результаті копінтного дослідження лексичного рівня трьох різночасових романів письменника, є присутність трьох основних компонентів простору, представлених КС СТЕП, ВОДА, НЕБО, які об'єднують навколо себе залежну лексику за принципом асоціативно-тематичного поля. Взаємозв'язок трьох начал світобудови підкреслюється за рахунок повторюваної взаємонамінації, коли один із компонентів простору називається іменем іншого. Наприклад, у тексті "Тронки" небо позначається через КС СТЕП - "величезний зоряний степ"; степ - через КС ОКЕАН - "сухий океан степів"; океан - через КС НЕБО - "і під тобою таке ж небо і зірки".

Єдність трьох основних начал світобудови художнього простору аналізованих текстів ґрунтується на загальнономовному значенні всіх перерахованих вище КС, які включають у свою семантику спіль-

не значення "простір".

Із функціями КС на позначення трьох просторових начал тісно зв'язаний розвиток "планетарного звучання" творів О.Т. Гончара, про яке часто говорять дослідники. Вже у першому за часом написання аналізованому романі в новелах "Тронка" як КС локального типу фігурує КС ПЛАНЕТА. Володіючи невисоким індексом текстової референції, ця одиниця акцентується за рахунок розміщення в семантичному гнізді.

Поруч із просторовою структурою відкритого типу, яку можна умовно назвати простором природи, відповідно до концепту ПРИРОДА, що постійно присутній в усіх аналізованих творах, існує закрита ворожа просторова система, яку можна умовно назвати простором технократичної цивілізації/ Їй відповідає концепт ТЕХНОКРАТИЧНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ/ Так чи інакше вся система КС розподілена за трьома основними групами. В основу розподілу покладено характер зв'язку із просторовим середовищем конкретного твору.

КС, що структурують простір певного типу, в усіх випадках виконують у тексті ряд інших функцій, серед яких центральне місце належить формуванню текстової антонімії всіх рівнів і в першу чергу антонімії концептів. Ця антонімія послідовно простежується і на типах просторів, представлених у художньому тексті. Наприклад, в антонімічних відношеннях у "Тронці" до групи КС, які формують простір природи / СТЕП, МОРЕ/ОКЕАН, НЕБО/ знаходиться КС ПОЛІГОН, що формує світ, названий нами умовно "технократичною цивілізацією" /концепти МИР-ВІЙНА/. Часто в тексті на місці КС ПОЛІГОН вживаються описові конструкції типу "заборонений світ", "світ безгоміння і смутку" тощо. Антонімія простежується на всіх рівнях залежної лексики. Найцікавішими є випадки контекстуальної енантіосемії, яка виникає при входженні одного і того ж КС у структурні системи протилежних типів простору. Прикладом таких КС може бути КУРГАН, КОРАБЕЛЬ, ЛІТАК тощо.

У "Соборі" і "Твоїй зорі" просторова структура дещо змінена. Компоненти світу природи все ті ж - основа їх КС НЕБО, ВОДА, СТЕП, - але з'являється нова модель антонімічного простору. Якщо у "Тронці" закритість полігону була викликана зовнішньою заборонаю, то в останньому тексті - "Твоїй зорі" - ця заборона внутрішня, пов'язана із перенесенням акцентів із групи концептів ВІЙНА-

МИР на групу ТВОРЕННЯ-РУЙНУВАННЯ, ПРЕКРАСНЕ-ПОТВОРНЕ та по -
дальшим посиленням концепту ПРИРОДА-ТЕХНОКРАТИЧНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ.

Просторові КС, крім того, виконують додаткові функції, на-
приклад, РОСЛИНА, МІСЯЦЬ, СОНЦЕ - темпоральні циклічні; функції
асоціативних ланок при переході з одного просторово-часового кон-
тинууму в інший - КС ЯБЛУКО; КС МАШИНА разом із словами тематично-
го ряду, які структурують мікропростір автомобіля /для тексту
"Твоєї зорі"/; ряд одиниць - синонімічних варіантів КС РОСЛИНА
та КС ПТАХ - стають основою для виникнення своєрідного художньо-
го паралелізму між окремими персонажами та елементами світу при-
роди, КС виконують при цьому додаткові характеризуючі функції.

Модель світу, представлена у "Тронці", "Соборі" та "Твоїй зо-
рі", близька до традиційних уявлень про простір українського на-
роду і, разом з тим, є відбиттям наукових та побутових уявлень
нашого сучасника. "Твоя зоря" в моделюванні простору також про-
довжує традиції, які домінують у сучасній світовій художній лі-
тературі.

Третя глава - "КС у формуванні художнього часу" - присвя-
чена аналізу функцій, семантики та організації КС, які входять
у систему засобів, що формують темпоральне поле художніх тек-
стів О.Т.Гончара.

Ланкою, яка об'єднує простір і час художнього світу, найчас-
тіше виступає хронотоп дороги. У першу чергу це притаманне для
останнього за часом написання аналізованого роману письменника.

КС ДОРОГА володіє найвищим індексом текстової референції
серед усіх виділених нами в текстах КС, посилюючись за рахунок
підпорядкованих мовних одиниць та їх об'єднань - топікових лан-
цюгів. Висока частотність у художньому тексті; сильна позиція -
входження до заголовка розділу, вживання у складі епіграфа, взя-
того із поеми М.В.Логоля "мертві душі", що викликає активізацію
фонових знань рецепієнта, посилення вертикального контексту за
рахунок інших літературно-художніх альясів, пов'язаних із понят-
тям "доля", зв'язок з іншими КС / у першу чергу концептуально -
символічного значення, наприклад, із КС МАДОННА/, - усе це сприяє
формуванню специфічної ролі КС ДОРОГА у тексті "Твоєї зорі", яка
виходить далеко за межі творення хронотопа.

Серед ряду додаткових природень у семантиці КС ДОРОГА /си-

нонімічні варіанти: ТРАСА, ГУДРОНОВЕ ПОЛОТНО, АВТОСТРАДА, ХАЙ - БЕЙ, МЕТАЛЕВА РІКА тощо/ - об'єднуюча артерія технократичної цивілізації, частина простору МЕГАПОЛІСА, яка підтримує його життєдіяльність. Вказане прирощення смислу тісно пов'язане із взаємодією КС ДОРОГА із підпорядкованим йому КС ШВИДКІСТЬ. У цій системі значень КС ДОРОГА позначає також "те, що несе смерть і руйнування", не випадково автором постійно підкреслюється зв'язок КС ДОРОГА з КС СМОГ у кількох епізодах описані аварії на дорозі та їх наслідки.

Роль КС ДОРОГА в "Твоїй зорі" важлива уже тим, що вказана одиниця тексту виступає конструктивним і ритмоутворюючим засобом, який сприяє створенню усіх часо-просторових зрізів художнього тексту.

Усередині окремих відрізків перервної часової структури "Твоєї зорі" маємо традиційну для творів письменника схему, згідно з якою каркас часової системи складають мовні одиниці, що хоч і включають сему "час", однак вона не є для них домінуючою /КС ЗОРЯ, СОНЦЕ, МІСЯЦЬ тощо/. Ці одиниці вказують на рух часу в межах доби /крім того КС МІСЯЦЬ у тексті "Тронки" - на рух часу в межах місячного календаря/. КС РОСЛИНА поруч із тематичними словами та синонімічними варіантами вказує на рух часу в межах весняно-літньо-осіннього циклу. У наборі значень подібних одиниць сема "час" у ізольованій позиції відсутня взагалі, їх темпоральні функції виникають за рахунок системи художнього цілого.

Проникнення в інші часові відрізки в романі "Твоя зоря" здійснюється завдяки асоціативним зв'язкам, які є закономірними за подібної часової та просторової багатоплановості. Головна роль в асоціативних ланцюгах "Твоєї зорі" належить КС /КС ЯБЛУКО, ПОЛОТНО, МАШИНА - переважно через підпорядковані тематичні слова, КС СНІГ, ДОРОГА тощо/.

В усіх трьох аналізованих художніх текстах письменника поруч із буденним розумінням часу звучить тема вічності, пов'язана в першу чергу із КС СОНЦЕ, МІСЯЦЬ, ЗОРІ, СТЕП, КУРГАН, СОБОР, МАДОННА тощо.

Здійснений аналіз КС, які утворюють художній час романів О.Т.Гончара, виявив тенденцію до ускладнення темпоральної структури, поступового розвитку у КС ЧАС символічного значення.

У четвертій главі - "КС символічного значення" - розглядається формування та розвиток у деяких КС символічного значення. У розумінні поняття "символ" автор реферованої роботи виходить із положень, висунутих у працях О.Ф.Лосева, В.В.Виноградова та інших вчених, які спеціально присвячували свої дослідження проблемам символу, зокрема і у художньому тексті.

В основу виділення у КС символічного значення покладено два головні критерії: 1/ місце у семантичному гнізді; 2/ повторюваність у тексті; причому, індекс текстової референції певного КС може збільшуватися лише до відповідної межі, після якої можлива втрата символічної багатоплановості КС.

КС ТРОНКА у першому із аналізованих художніх текстів володіє відносно невисоким індексом текстової референції, але значно посилює свої позиції за рахунок підпорядкованих одиниць; його роль у семантичному гнізді пояснюється сильною позицією в тексті; КС ТРОНКА також формує групу центральних концептів роману і перш за все опозицію концептів ВІЙНА/МИР. КС ТРОНКА об'єднує групу КС із спільним значенням "перетворення засобів убивства у знаряддя мирної праці" / опозиція РУЙНУВАННЯ/ТВОРЕННЯ/: КС ТРОНКА - КС СНАРЯД, КС ЦЕБРО - КС ТОРПЕДА, КС БУЛЬДОЗЕР - КС ТАНК, КС КРЕЙСЕР - КС КОМБАЙН тощо. Поруч із іншими функціями КС ТРОНКА бере участь у формуванні звукового поля природи.

До КС символічного характеру може бути зарахованим КС КОЛО, хоч вказана одиниця у тексті "Тронка" посідає значно менше місце, ніж КС ТРОНКА. Це не стільки пов'язано із індексом текстової референції, скільки із локалізацією в межах однієї новели.

У романі "Собор" символічне значення отримують КС СОБОР, КС ВОГОНЬ, КС БУДІВНИЧИЙ, КС РУІНАЧ. У "Твоїй зорі" - КС МАДОННА, КС ЗОРЯ, КС БІДОЛА.

Аналіз функцій КС символічного значення показав, що всі вони пов'язані з формуванням опозицій центральних концептів художнього тексту, відзначаються рухливою семантикою та специфічним місцем у ієрархії КС.

Висновок містить такі основні положення за досліджуваним матеріалом:

КС - явище об'єктивне для системи художнього тексту.

В аналізованих творах О.Т.Гончара КС служать не стільки за-

собом розвитку сюжетних ліній, скільки сприяють формуванню основних елементів світобачення автора, серед яких провідна роль залишається за концепцією часу і простору. Причому, коли перша із аналізованих художніх систем у центральну позицію висуває художній простір, то в останній помітно зростає роль часових відношень.

КС об'єднують навколо себе залежні лексичні одиниці, утворюючи топікові ланцюги.

Часо-просторові відношення романів О.Т.Гончара тісно пов'язані із реалізацією концептів.

До головних концептів письменника, реалізованих у трьох різночасових художніх текстах, можна віднести ДОБРО-ЗЛО, РУЙНУВАННЯ-ТВОРЕННЯ, МИР-ВІЙНА, ПРИРОДА-ТЕХНОКРАТИЧНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ. Всі вони, як і відповідні часо-просторові континууми та КС, що формують їх, існують у рамках антонімічних відношень, які нерідко переходять у антиномію.

Серед типів антонімії, яка реалізується на рівні художнього цілого, трьох аналізованих романів виділяється лексична/ узуальна чи оказіональна/ антонімія, контекстуальна енантісемія, антонімія топіків та семантичних полів, антонімія концептів.

Аналіз КС у різночасових художніх текстах О.Т.Гончара дав змогу простежити еволюцію певних КС, зокрема КС МІСТО-МЕГАПОЛІС, ПЛАНЕТА, ЧАС, МАДОННА, ЗОРЯ.

До стабільного фонду КС у художніх текстах письменника належать одиниці, що позначають елементи простору та часу: КС СТЕП, КС ВОДА, КС НЕБО, КС СОНЦЕ, КС МІСЯЦЬ, КС РОСЛИНА тощо.

Між отриманням КС символічного значення і частотністю його вживання у тексті не існує прямої залежності. Для символізації того чи іншого КС важливішим є місце у семантичному гнізді та участь у формуванні концептів художнього тексту.

Більшість проаналізованих КС поліфункціональні та полісемантичні, виняток становлять лише одиниці локального типу, можливість вицленування яких із тексту мінімальна.

Здійснений аналіз функціонування КС у межах конкретної художньої системи дає підстави вважати, що вказані одиниці належать до числа елементів, які утворюють неповторність авторського стилю О.Т.Гончара, оскільки вони виступають головним засобом формування концептів, що реалізуються на рівні конкретної художньої

ЛІТЕРАТУРА
О.Т.Гончар
НА

системи, знаряддям відтворення уявлень письменника про світобудову та місце в ній людини.

Основні положення дисертації викладені в таких публікаціях:

1. Лейтмотиви как средство формирования и выражения идей -

но-художественного содержания произведения / Семантика языка и текста. Вторые Кировоградские семантические чтения: Тезисы межвузовской научной конференции 28-30 октября 1987 г., Кировоград, 1987, - С.201.

2. Ключові слова в образній системі роману О.Т.Гончара "Собор" / Літературний процес і творча індивідуальність письменника / на матеріалі творчості О.Т.Гончара /: Тези доповідей обласної конференції, Дніпропетровськ, 1988, - С.184-185.

3. Особенности художественного повествования О.Гончара / на материале романов "Тронка" и "Твоя зоря" // Вопросы литературы народов СССР. - Одесса : ВШ, 1989. - вып. 15. - С.24-37.

4. До питання семантичного поля природи в творах М.М.Коцюбинського і О.Т.Гончара / Творча спадщина М.М.Коцюбинського і сучасний літературний процес: Тези доповідей та повідомлень на обласній міжвузівській науково-методичній конференції, присвяченій 125-річчю від дня народження М.М.Коцюбинського 3-6 грудня 1989р., Одеса, 1989. - С. 51-52.

5. Мовностилістичні традиції М.Коцюбинського в творчості О.Гончара / на матеріалі ключових слів / / Обласна науково-методична конференція, присвячена 125-річчю з дня народження М.М.Коцюбинського: Тези доповідей, Чернігів, 1989. - С.37 -38.

6. Деякі спільні і відмінні риси художньої оповіді і слововживання в творах Т.Шевченка і О.Гончара / Шевченко і загальнолюдські ідеали: Тези доповідей та повідомлень на обласній міжвузівській науково-методичній конференції, присвяченій 175-річчю з дня народження Т.Г.Шевченка 10-12 квітня 1989 р., Одеса, 1989. - С. 37 - 38.

7. Ключевые слова в художественно-образной семантике прозаических произведений / Про виховання читачевої майстерності: Методичні вказівки та рекомендації до курсів української та російської літератур, Одеса, 1989. - С. 36 -43.

8. Орієнтир -співтворчість з автором. / Шляхи посилення читачевої майстерності: Матеріали обласної міжвузівської конференції, Одеса, 1992. - С.3 -4.

Гончар

Печать офсетная. Тираж 75 экз. Заказ I. 21. 01. 94 г.

НИГМИ. 324086, Кругой Рог, пр.Гагарина, 57.

159042

AB 29.117

AB 29.117